

Innlegg fra fylkesordfører Tore Opdal Hansen, 28. mai 2026

Statssekretær, takk for invitasjonen.

Vi i Buskerud setter pris på måten dette møtet er lagt opp på. Spørsmålene departementet har sendt ut, treffer godt. Dere spør hvorfor planprosesser tar for lang tid, hvor det kan forenkles, hvordan plan og annet regelverk virker sammen, hvordan samspillet mellom forvaltningsnivåene fungerer, og hvor staten bør styre eller slippe opp. Jeg legger igjen et notat på saken.

Det er viktige spørsmål. For dette handler ikke bare om teknikk. Det handler om samfunnets evne til å utvikle seg.

Min hovedmelding fra Buskerud er enkel:

Norge mangler ikke planer. Norge mangler gjennomføringskraft.

Vi har gode intensjoner. Vi har dyktige fagfolk. Vi har viktige nasjonale mål. Vi har et sterkt ønske om å ta vare på natur, klima, jordvern, kulturmiljø, samfunnssikkerhet og rettssikkerhet.

Alt dette er viktig.

Men likevel opplever kommuner, fylkeskommuner, næringsliv og innbyggere altfor ofte at svaret blir nei, vent, utrede mer eller start på nytt.

Det er ikke bærekraftig.

Ikke for boligbyggingen. Ikke for næringsutviklingen. Ikke for lokaldemokratiet. Og ikke for tilliten til plansystemet.

For dette er ikke bare tekniske spørsmål om areal og plan. Det handler om samfunnets evne til å utvikle seg. Det handler om hvor raskt vi klarer å bygge boliger, utvikle næringsarealer, skape gode tettsteder, sikre samferdsel, ta vare på naturverdier og samtidig gi folk tillit til at politiske vedtak faktisk betyr noe.

I Buskerud står vi midt i dette.

Vi er et fylke med sterke byer, levende bygder, store naturverdier, viktige kulturmiljøer, tunge næringsmiljøer, store transportårer og betydelige arealinteresser.

Vi trenger mer boligbygging. Vi trenger attraktive steder. Vi trenger tilgang på næringsarealer. Vi trenger bedre samspill mellom areal og transport. Vi trenger å ta vare på natur og jordvern. Og vi trenger å gjøre dette på en måte som skaper utvikling, ikke bare prosess.

Problemet er ofte ikke at kommunene mangler planer. Problemet er at vedtatte planer møter nye avklaringer, nye innsigelser, nye rekkefølgekrav, nye sektorkrav og nye prosesser.

Problemet er at planprosesser tar lang tid, særlig der planene møter innsigelser og hvor kommunene må ut i «runddanser» med en eller flere sektormyndigheter. Hvordan løse sektorinteresser når kommunen vurderer helhet?

Konsekvensutredningene er ofte ikke gode nok. Kommunene trenger veiledning om hva som skal til for at konsekvensutredningene har god nok kvalitet. Både stat og fylkeskommune må veilede og bistå kommunene.

Det er en utfordring at det ligger store planreserver i dagens kommuneplaner. Langt større en behovet i en 12-års planperiode. Planvask er noe kommunene bør gjøre for å rydde i gamle urealiserte planer slik at planen i større grad svarer til oppdaterte behov. Demografiutvikling med flere eldre, færre barn og mindre tilflytting må i større grad gjenspeiles i arealer avsatt til utbygging.

Eldre planer må oppdateres for å være i samsvar med dagens regelverk. Det er viktig for at bruk av arealer og bygging skjer i samsvar med dagens krav. Men dette kan være både tid- og arbeidskrevende for kommunene og tiltakshavere i møte med nye krav og føringer.

Da mister vi tempo. Og når vi mister tempo, mister vi også muligheter.

Noen erfaringer fra Buskerud

Det første handler om lokaldemokratiet.

Ordføreren i Øvre Eiker har satt ord på en erfaring mange lokale folkevalgte kjenner igjen. Kommunen ønsker én retning. Innbyggerne støtter det. Kommunestyret vedtar det. Så møter saken innsigelser, tolkninger, sektorhensyn og prosesser.

Da spør folk: Hvem bestemmer egentlig?

Det er et alvorlig spørsmål.

For folk møter ordføreren, kommunestyret og fylkestinget. Det er oss de kan stille til ansvar. Men mange av de avgjørende rammene ligger et helt annet sted. Hos statlige myndigheter, direktorater, tilsyn, statsforvaltere, statlige selskaper og nasjonale regelverk.

Da oppstår det en demokratisk utfordring.

Generelt sett bør en se nærmere på Statens Vegvesen sin innsigelsespraksis.

Et annet eksempel jeg vil nevne kommer fra Ål og Hallingdal.

Ål kommune har løftet en prinsipiell problemstilling knyttet til vannforskrift, vannforvaltning og næringsutvikling.

Saken gjelder en mulig etablering i Kleivi Næringspark. Men problemstillingen er større enn én bedrift. Den handler om hvordan vi sikrer både miljømål og utviklingskraft i Hallingdal.

Ål kommune peker på at utslippstillatelser for nye etableringer kan bli svært krevende dersom tilstandsklassifiseringer og miljømål praktiseres uten tilstrekkelig rom for faglig skjønn. Kommunen viser til usikkerhet i målegrunnlag, naturlige variasjoner, vannføring, biologiske indikatorer og behovet for å vurdere faktisk påvirkning og samfunnsnytte samlet.

I det faglige materialet pekes det også på at Upstream Aqua planlegger et landbasert oppdrettsanlegg i Kleivi Næringspark, og at resipient, renseteknologi og utslipp er tillagt stor vekt i planleggingen. Selskapet har også arbeidet videre med ny renseteknologi som nå skal vurderes av Statsforvalteren.

La meg være tydelig: Dette er ikke et argument mot miljømål.

Vannkvalitet, natur og økologisk tilstand skal tas på alvor. Nettopp derfor må vurderingene være faglig solide, konkrete og helhetlige.

Men det er et argument mot mekanisk forvaltning.

Når påvirkningen kan være begrenset, når ny teknologi kan redusere utslipp betydelig, når samfunnsnyttene kan være stor, og når datagrunnlaget samtidig har usikkerheter, må forvaltningen kunne bruke faglig skjønn.

Hvis ikke risikerer vi å stanse utvikling som kunne vært både forsvarlig, bærekraftig og viktig for regionen.

La meg ta ett annet konkret eksempel fra Ål. Kommunen startet arbeidet med ny **arealdel i 2020**. Først fem år senere kunne kommunen komme i mål med den aktuelle delen av arealplanen. Underveis måtte kommunen revidere planforslaget fire ganger, gjennomføre nye trafikkanalyser og lage skisser til kryssløsninger for rv. 7. Regningen for eksterne konsulenter ble anslått til rundt en halv million kroner.

Dette handler ikke om at innsigelser aldri er viktige. Det handler om at plansystemet må være forutsigbart nok til at kommunene kan planlegge, utvikle og levere. Når en kommuneplan blir stående i årevis på grunn av uavklarte innsigelser, svekker det både lokaldemokratiet, gjennomføringskraften og tilliten til systemet.

Det neste eksempelet kommer fra Hole.

Der ser vi en annen type utfordring. Kommunen har over lang tid måttet forholde seg til statlig reguleringsplan og **båndlegging knyttet til FRE16, altså Ringeriksbanen og E16**.

Når staten båndlegger arealer for et stort nasjonalt prosjekt, men prosjektet samtidig lar vente på seg, blir kommunen stående i en svært krevende mellomposisjon.

Lokal utvikling settes på vent. Kommunen får begrenset sitt handlingsrom. Innbyggere, grunneiere og næringsliv må leve med usikkerhet. Samtidig rår ikke kommunen selv over nøkkelen til å løse situasjonen.

Det illustrerer et viktig poeng:

Statlig planlegging må følges av statlig gjennomføring.

Hvis ikke blir båndleggingen i praksis en utviklingsbrems.

Disse eksemplene er forskjellige. Øvre Eiker handler om lokaldemokratiets handlingsrom. Ål handler om skjønn i møte mellom miljøregelverk og næringsutvikling. Hole handler om langvarig statlig båndlegging uten realisering.

Men de peker i samme retning:

Vi trenger et plansystem som både ivaretar nasjonale hensyn og gir kommuner og fylkeskommuner reelt handlingsrom, tydeligere avklaringer og større gjennomføringskraft.

Eggemoen viser hvor krevende dette kan bli i praksis. Her har vi en tidligere militærleir med viktige kulturhistoriske verdier, men også et område med stort potensial for ny utvikling. Deler av leiren er fredet, samtidig som det mest markante bygget, den tidligere mannskapsmessen og velferdsbygget, gikk tapt etter brann og senere ble revet. I dag står vi igjen med et område der vernehensyn fortsatt må tas på alvor, men med høyest ordinære bygg som er tilbake og som finnes i rikt monn andre steder og stopper all videre utvikling i området. For her er det en stopper for god utvikling av prosjektet om status blir stående.

Det må være mulig å utvikle Eggemoen videre. Det handler om næring, teknologi og arbeidsplasser, men også om beredskap. Når det nå planlegges for avvikling av flyplassfunksjonen på Kjeller, blir spørsmålet om fremtidig flyplasskapasitet, teknologimiljøer og beredskapsfunksjoner enda viktigere. Da må plansystemet klare å forene vern og utvikling. Ikke ved å se bort fra kulturminner, men ved å ta hensyn til det som har skjedd, og å gi tydelige, realistiske og fremtidsrettede rammer for ny bruk.

Tranbykrysset og Fjordbyen i Lier viser hvordan statlige hensyn kan bremse nødvendig utvikling på ulike måter.

Tranbykrysset i Lier er et godt eksempel på hvor krevende avveiningene kan bli. Her er det behov for bedre trafiksikkerhet og trafikkavvikling ved E18. Samtidig er krysset del av et fredet veianlegg knyttet til Lierbakkene.

Det er forståelig at historiske veianlegg kan ha verdi. Men for kommunen er det krevende å forklare innbyggerne at hensynet til dagens utforming av et veikryss kan veie så tungt når formålet er å gjøre trafikken tryggere.

Vern må ikke praktiseres slik at vi mister evnen til å løse dagens behov for liv, helse og sikker ferdsel.

Fjordbyen er et annet eksempel. Dette er et av de største byutviklingsprosjektene på Østlandet, og prosjektet fikk et tydelig klarsignal fra departementet i 2013. Likevel har prosjektet blitt forsinket gjentatte ganger.

Noe av forklaringen ligger i manglende kapasitet hos statlige etater, detaljerte krav og innsigelser som hver for seg kan være forståelige, men som samlet kan mangle et overordnet helhetsperspektiv.

Fjordbyen illustrerer derfor et viktig poeng: Selv når den overordnede retningen er avklart, kan gjennomføringen stoppe opp dersom statlige aktører ikke har kapasitet, samordning og vilje til å bidra til framdrift.

Dette handler ikke om å sette vern, miljø, sikkerhet eller kvalitet til side. Det handler om at staten må bidra til helhetlige løsninger som gjør det mulig å utvikle gode lokalsamfunn i praksis.

En kommune kan i én og samme plansak måtte håndtere jordvern, naturmangfold, flom og overvann, kulturminner, støy, trafikk, barn og unge, universell utforming, klima, beredskap og statlige planretningslinjer.

Hvert hensyn er viktig.

Men hvis alle hensyn behandles hver for seg, og ingen har ansvar for helheten, får vi ikke gode avveininger. Vi får stillstand.

Kongsberg viser en annen side av samme utfordring.

Kommunen forventes å fortette, bygge nær kollektivknutepunkter og utvikle sentrum. Det er helt i tråd med nasjonale mål om redusert transportbehov, bedre arealbruk og mer levende bysentra.

Samtidig møter slike prosjekter innsigelser og strenge krav, blant annet knyttet til støy.

Et eksempel er reguleringsplanen for Storgata/Bekkedokk i Kongsberg. Dette er et sentrumsnært boligprosjekt, tett på kollektivtilbud og tjenester. Altså nettopp et prosjekt som svarer på nasjonale forventninger om fortetting.

Likevel ble saken krevende på grunn av støykrav, blant annet kravet om stille side og soverom mot stille side. Kommunen har gjort tilpasninger, redusert unntak, lagt inn kompensierende tiltak og jobbet med planløsninger og kvalitet.

Men saken viser en viktig utfordring: Når staten både ønsker fortetting og samtidig praktiserer enkeltkrav strengt, kan gode sentrumsprosjekter bli dyrere, mer tidkrevende og vanskeligere å realisere.

Dette handler ikke om å svekke bokvalitet. Det handler om å få statlige mål til å henge bedre sammen i praksis.

Kongsberg peker derfor på det samme behovet som flere kommuner løfter: tidligere avklaringer, bedre samordning mellom statlige hensyn og større rom for lokale avveininger i sentrumsutviklingen.

Når alle har vetorett, men ingen har ansvar for helheten, får vi ikke bedre samfunnsutvikling. Vi får tregere samfunnsutvikling.

Derfor mener jeg ett av de viktigste spørsmålene er dette:

Hvem eier helheten? Kommunene! Jeg har vært ordfører i en bykommune i over 16. år.

Kommunene staker ut sin kurs for lokal samfunnsutvikling i kommuneplanens samfunnsdel. Hvordan kan vi i plansystemet i større grad få til et samspill mellom kommune, fylkeskommune og staten om å utvikle gode lokalsamfunn? Hvordan kan samfunnsdelen være en felles plattform for arealdelen hvor også stat og fylkeskommune ser og forstår kommunens samfunns mål opp mot arealbehovet.

I dag kan kommuner og fylkeskommuner oppleve at ulike statlige hensyn fremmes parallelt, uten at staten selv har avklart hva som skal veie tyngst.

Én statlig myndighet ønsker fortetting rundt kollektivknutepunkt. En annen er opptatt av støy. En tredje av kulturmiljø. En fjerde av naturmangfold. En femte av trafikksikkerhet.

Alle hensynene kan være legitime. Men kommunen trenger at staten samlet bidrar til å avklare hva som faktisk skal veie tyngst i den konkrete saken.

Vi trenger ikke en stat som kommer sent inn med rødblyanten.

Vi trenger en stat som kommer tidlig inn med vilje til å finne løsninger.

Fylkeskommunen har også myndighetsansvar og vi vektlegger å veilede, bistå og hjelpe kommunene om hva som skal til, se på løsninger, og være tydelig når det er viktig (eks. arkeologi eller fylkesveihensyn)

Det mest krevende er ikke alltid at staten sier nei.

Det mest krevende er når avgjørende innvendinger kommer sent.

Da kan kommunen, utbyggere, innbyggere og fylkeskommune ha brukt mye tid og store ressurser på en prosess som i praksis må startes på nytt.

Hvis staten mener at et område ikke kan brukes, eller at et hensyn er helt avgjørende, må det komme tydelig frem tidlig.

Det vil spare tid. Det vil spare penger. Og det vil spare frustrasjon.

Vi trenger ikke nødvendigvis færre hensyn. Men vi trenger tydeligere prioritering mellom hensyn.

Staten må i større grad opptre samlet. Ikke som mange sektorer som hver for seg sier nei, men som en partner som bidrar til å finne løsninger.

Det er stor forskjell på en stat som sier: Dette kan dere ikke gjøre.

Og en stat som sier: Dette er utfordringen. Hvordan kan vi sammen finne en løsning som ivaretar de viktigste hensynene?

Det siste trenger vi mer av.

Et annet viktig punkt er samspillet mellom plan og bygningsloven og annet regelverk.

Mange opplever at planprosessen ikke lenger er den samlede arenaen for avveining.

Selv etter en lang planprosess kan nye krav, tillatelser eller vurderinger etter annet regelverk skape forsinkelser.

Det kan handle om naturmangfold, kulturminner, vannforskrift, jordvern, samfunnssikkerhet, transport, støy, forurensning eller andre forhold.

Alt dette er viktige hensyn. **Men hvis hvert regelverk fungerer som en egen portvakt, blir helheten vanskelig.**

Mange opplever at selv en vedtatt plan ikke gir tilstrekkelig forutsigbarhet. Etter planvedtak kan det fortsatt komme nye avklaringer, nye tillatelser, nye vilkår eller nye sektorkrav.

Da mister planen noe av sin funksjon som den samlede demokratiske avveiningen.

Dette er også lærdommen fra Ål saken.

Det er ikke nok at ett regelverk eller én indikator vurderes isolert. Vi må ha et system som klarer å vurdere samlet påvirkning, samfunnsnytte, teknologiske løsninger, avbøtende tiltak, usikkerhet i datagrunnlaget og muligheten for oppfølging gjennom måling og kontroll.

Spørsmålet bør være:

Hvordan sikrer vi miljømålene, og samtidig gir rom for næringsutvikling som kan være forsvarlig og viktig?

Fylkeskommunen har en viktig rolle i dette bildet.

Vi er regional planmyndighet, samfunnsutvikler, veieier, skoleeier, kulturminnemyndighet og utviklingsaktør. Vi ser sammenhenger på tvers av kommunegrenser.

I Buskerud arbeider vi nå med Buskerudplanen. Vår fylkesplan.

Den skal ikke være enda et dokument som blir liggende i en skuff. Den skal være et verktøy for utvikling, samarbeid og gjennomføring.

Vi prøver å samle kommunene, fylkeskommunen, næringslivet, frivilligheten, kunnskapsmiljøene og statlige aktører om en felles retning for Buskerud.

Ikke fordi alle skal mene det samme. Men fordi vi må bli flinkere til å gå fra gode intensjoner til handling.

Planen handler blant annet om mer innenforskap, økt verdiskaping, bedre kompetanse, sterkere lokalsamfunn og klok bruk av natur og kulturverdier.

Det er nettopp slike avveininger som bør gjøres åpent, demokratisk og sammen med dem som kjenner virkeligheten lokalt.

Buskerudplanen er også et forsøk på å få frem konfliktene tidligere, avklare prioriteringene bedre og samle flere aktører om hva vi faktisk skal gjennomføre.

Men skal vi lykkes, må regionale planer henge bedre sammen med statlige prioriteringer, kommunale planer, økonomiske virkemidler og faktisk gjennomføringsevne.

Hvis ikke blir planleggingen for mye ambisjon og for lite handling.

Buskerudplanen er en regional plan etter plan og bygningsloven. Den skal legges til grunn ikke bare av fylkeskommunen og kommunene, men også i statlig planlegging og virksomhet i regionen. Det betyr ikke at den overstyrer sektorregelverk. Men det betyr at staten må forholde seg til den som en felles regional retning.

Buskerudplanen er en regional plan som er førende ikke bare for fylkeskommunen og kommunene. Men også for staten. De må også forplikte seg til å jobbe for mer innenforskap, omstilling og verdiskaping sammen med å ta vare på natur og kulturverdiene i fylket. I et samspill med kommunene og fylkeskommunen.

Når statlige myndigheter i enkeltsaker viser til sektorregelverk og nasjonale føringer, må vi samtidig stille spørsmålet: Hvordan skal regionale planer få reell kraft dersom de ikke brukes aktivt som felles retning? Statsforvalteren sier at de er positive til dialog og samarbeid, det er bra. Men hvordan skal vi da klare å utvikle Buskerudsamfunnet hvis vi ikke trekker i samme retning?

Jeg mener vi må diskutere ærlig hvor staten bør styre, og hvor staten bør slippe mer opp.

Staten skal selvsagt sikre nasjonale interesser. Natur, klima, jordvern, samfunnssikkerhet, kulturmiljø og rettssikkerhet er viktige hensyn.

Staten bør være mer tilbakeholden med detaljstyring der lokale og regionale folkevalgte er nærmest til å gjøre avveilingen.

Vi trenger nasjonale mål. Men vi trenger ikke alltid nasjonale svar på lokale spørsmål.

Jeg kjenner ingen kommunestyre eller ordførere som ikke vil kommunens beste.

Det betyr ikke at alle lokale vedtak alltid er riktige. Det betyr ikke at nasjonale hensyn ikke skal veie tungt.

Men utgangspunktet må være tillit til at lokale folkevalgte ønsker å utvikle sine lokalsamfunn på en ansvarlig måte.

Kommunestyrene er ikke et problem demokratiet må beskyttes mot.

De er en del av demokratiet.

Når innbyggerne møter ordføreren og spør hvorfor en boligregulering, en gang og sykkelvei, et næringsområde eller et lokalt utviklingstiltak ikke blir noe av, er det ikke alltid lett å forklare at ansvaret ligger spredt mellom mange myndigheter, mange regelverk og mange prosesser.

Da svekkes tilliten.

Folk må kunne se sammenhengen mellom valg, vedtak og faktisk utvikling.

Dette handler ikke om mindre ansvarlighet.

Det handler om mer demokratisk ansvarlighet.

Avslutning

Min oppfordring fra Buskerud er derfor enkel:

- Kom tidligere inn.
- Avklar tydeligere.
- Bruk mer skjønn.
- Opptre mer samlet.

- Og møt kommuner og fylkeskommuner med tillit.

For dette handler ikke om at lokale folkevalgte vil slippe unna ansvar.

Tvert imot.

Vi ber om handlingsrom fordi vi tar ansvar.

Vi trenger mer gjennomføringskraft. Norge mangler ikke planer. Utfordringen er ofte at planene tar for lang tid å realisere.

Vi trenger statlig styring der nasjonale hensyn faktisk krever det. Men vi trenger også at staten slipper mer opp der kommuner og fylkeskommuner er nærmest til å gjøre ansvarlige avveininger.

Vi trenger rom for skjønn. Ål viser hvor viktig det er at miljømål, faktisk påvirkning, datagrunnlag, teknologi og samfunnsnytte vurderes samlet.

Vi trenger at statlig båndlegging følges av statlig gjennomføring. Hole viser hvor krevende det blir når arealer bindes opp over lang tid uten at nasjonale prosjekter realiseres.

Vi trenger at lokaldemokratiet møtes med tillit. Kommunestyrene og fylkestingene er ikke bare høringsinstanser for staten. **De er folkevalgte organer med ansvar for å gjøre vanskelige avveininger.**

Til slutt handler dette om demokratisk ansvarlighet.

Folk må oppleve at valg betyr noe.

At lokale vedtak har kraft.

At folkevalgte faktisk har handlingsrom til å ta ansvar.

Skal vi få raskere boligbygging, bedre by og stedsutvikling, mer næringsutvikling og sterkere tillit til demokratiet, **trenger vi staten som partner.**

Ikke bare som kontrollør.